

Baggrund - sæler - udskoling

Lektion 1-4: Sæler

Der findes tre familier inden for sæler: ægte sæler, øresæler og hvalrosser. De seks sælearter som lever i Grønland, er alle ægte sæler, bortset fra hvalrossen. De grønlandske sælearter er grønlandssæl, ringsæl, spættet sæl, remmesæl, klapmyds og hvalros. Herudover blev gråsælen i 2009 set i Grønland. Men hvis der lever gråsæler i Grønland, så er det meget få. I Danmark er gråsælen derimod meget almindelig.

Grønlandssæl

Grønlandssælen kaldes også svartside, sortside eller harpsæl. Som ældre sæl er den let at kende på det sorte hoved og den sorte tegning på ryggen. Når den er 2-3 år, er dens ryg grå med masser af mørke pletter.

Grønlandssælen bliver i gennemsnit 1,70 meter lang for hanner og 5 cm. kortere for hunner. Den fuldvoksne sæl vejer omkring 145 kg. for hanner og 130 kg. for hunnerne – når de har spist sig tykke og fede hele sommeren og efteråret.

Grønlandssælen svømmer til New Foundland i Canada for at yngle om efteråret og vinteren i takt med at isen lægger sig. De tilbringer den periode hvor deres pels fælder på isen ved Canada, og omkring maj måned sætter de igen kursen mod Vestgrønland. Der findes også en bestand af grønlandssæler på Grønlands østkyst. De yngler ved den norske ø Jan Mayen.

De første 14 dage af grønlandssælens liv er den dækket af blød hvid pels der kaldes lanugo-hår. Så længe sælungerne har lanugo-pels, kan de ikke svømme da pelsen ikke beskytter dem under vand, men er beregnet til at beskytte dem mod vind og kulde oppe på isen. Den hvide unge har ikke et grønlandsk navn da der aldrig er set unger ved Grønland. Der har aldrig været fangst på de hvide sælunger i Grønland, denne form for fangst med køller (hakapik) kendes kun fra Canada.

Der er ca. 7,4 mio. grønlandssæler i det vestatlantiske område som grønlandssælerne i Grønland er en del af.

Ringsæl

Ringsælen er den mindste sæl ved Grønland. Den adskiller sig fra grønlandssælen ved at den kan fanges på alle tider af året. Derfor har den også historisk været den mest betydningsfulde sæl der sikrede inuits overlevelse i Grønlands barske vinter.

Ringsælen lever ved alle Grønlands kyster. Den er mellem 1,10 og 1,45 meter lang fra snude til halespids. Den vejer mellem 50 og 110 kilo, enkelte kan veje helt op til 150. Ringsælen har fået sit navn efter de ringe den har i pelsens mønster. Man kalder også ringsælen for netside af samme grund.

Den kan leve året rundt på steder hvor isen om vinteren bliver helt op til to meter tyk. Men da den har brug for at komme op og trække vejret ind imellem, holder den en masse åndehuller i isen åbne. Hunnerne får en unge i april måned. Ungen fødes i en hule i en snedrive, gerne op ad et isfjeld.

Man regner med at der er omkring fem millioner ringsælere i Arktis.

Klapmyds

Den kolonorme klapmyds er den største ægte sælart ved Grønland. Dens pels er lysegrå med mange mørke pletter.

Fuldt udvokset måler en hun ca. 2 meter og en han ca. 2,60 meter. Hannerne kan veje helt op til 450 kg.

Klapmydserne samles i marts-april for at yngle i drivisen både syd, vest og øst for Grønland. Ungerne fødes på isen og dier kun 4-5 dage. Det er den korteste dieperiode for noget pattedyr. Til gengæld tager den 30 kg. på i løbet af de 4-5 dage.

Ungerne har en sølvskinnende pels med mørk, blålig ryg som har givet dem tilnavnet "blue-back". De var tidligere meget eftertragtede i pelsindustrien, men Canada forbød handlen med bluebacks i 1993.

Klapmyds har fået sit mærkelige navn fra tysk hvor ordet betyder "klaphat". Det kommer sig af at klapmydsen har en meget elastisk næseryg som den kan blæse op til en sort ballon på samme størrelse som hovedet. Desuden kan hannen også blæse en rød ballon ud af det ene næsebor. Ballonerne bruger den som advarsel eller når to hanner er oppe og toppes.

Klapmyds er kendt som en ret aggressiv sæl der går til angreb hvis nogen truer dens unge, og indimellem går de til angreb på mennesker.

Der lever omkring 80.000 klapmyds ved Grønland.

Remmesæl

Remmesælen er en stor sæl. Den bliver omkring 2,30-2,40 meter fra snude til halespids, enkelte bliver op til 2,50 m. Den vejer mellem 200 og 400 kilo.

Der er ikke lige så mange remmesæler som ringsæler og grønlandssæler. Man ved ikke hvor mange remmesæler der er i Grønland, men man regner med at der er 750.000 på verdensplan.

Den store sæl opholder sig mest i drivisen og kommer aldrig på land. Den får kun unger hvert andet år. Det sker ude på havisen i marts eller april måned.

Spættet sæl

Næst efter ringsælen er den spættede sæl den mindste sælart i Grønland. Den har mønstret pels med mørke pletter, deraf navnet. Den bliver omkring 1,5-1,9 meter lang.

Spættet sæl har haft en stor kulturel betydning for inuit fordi det var sælens skind der traditionelt blev brugt på bukserne i den vestgrønlandske kvindenationaldragt. I dag er der dog så få spættede sæler tilbage at de ikke må jages mere. Man regner med at der blot lever få hundrede spættede sæler i Grønland.

Den spættede sæl lever inde i fjordene, og om sommeren kan de finde på at svømme op i elvene for at fange ørreder.

Hvalros

Hvalrossen er meget stor. Den vejer mellem 1000 og 2000 kilo og er op til 3,5 meter lang. I modsætning til de andre sæler har de lange stødtænder.

Hvalrosserne lever af snegle og muslinger, og derfor lever de steder med muslingebanker i drivisen eller ved iskanten. Hvalrossen er afhængig af at der er havis som den kan kravle op på for at hvile sig.

Den får kun en unge hvert andet år, i maj-juni.

Der lever omkring 4.500 hvalrosser i Grønland fordelt på tre bestande.

Fangst dyr	Husdyr	Kæledyr
Lever vildt i naturen	Lever i fangenskab	Lever i fangenskab
Dyrene kan være tynde hvis de ikke kan finde mad nok	Dyrene har altid mad nok så længe de bliver fodret	Dyrene har altid mad nok så længe de bliver fodret
Ser ud som naturen har skabt dem	Bliver forædlet til fx at give mere mælk eller bedre kød	Racerne er forædledede til at være selskabelige.

Bruges til at spise eller som beklædning.	Bruges til at spise, lave mælk/æg eller til at arbejde.	Bruges til at lege og kæle med.
Mennesker er afhængige af vellykket jagt for at være sikre på at få kød	Mennesker har altid kød nok	Mennesket er ikke afhængige af kæledyret, men har det for hyggens og selskabets skyld.

Lektion 5: Fangst

Inuit i Grønland har siden de første indvandring for mellem 4-5.000 år siden været afhængige af naturens skattekammer i form af fisk, fugle, land- og havpattedyr for at kunne overleve. Gennem tiden har de forskellige kulturer i Grønland udviklet specialiserede redskaber som kajakken, kvindekniven ulu'en, tranlampen, harpunen, fuglespyd og skindtøj. Børn blev fra de var ganske små undervist i at gøre brug af de traditionelle redskaber og metoder til fangst. I dag er der grønlandske børn der fanger deres første ryper eller sæler allerede inden de kommer i skole. Den første fangst er en stor begivenhed der fejres på lige fod med fødselsdage hvor naboer og familie inviteres til kaffemik.

Grønland er i dag ikke et fangersamfund som man kendte det tidligere. Fiskeriet er det vigtigste erhverv i Grønland. Fangst er dog en væsentlig del af kulturen, og folk tager på fangst i hele Grønland, især i Nord- og Østgrønland hvor der er forholdsvis gode fangstbetingelser.

For at kunne udøve jagt og fangst på såvel dyr der underlagt fangstkvoter, og andre arter i Grønland kræves en tilladelse i form af enten et erhvervs- eller fritidsjagtbevis. Der findes to forskellige typer jagtbeviser, et erhvervsbevis og fritidsjagtbevis. Man skal være over 12 år og tilmeldt et folkeregister i Grønland for at kunne få et fritidsjagtbevis.

For at opnå et erhvervsjagtbevis kræves det at man skal:

- være over 12 år.
- være tilmeldt folkeregisteret i Grønland i de seneste to år.
- være fuldt skattepligtig til Grønland i de seneste to år.
- have en bruttoindkomst fra fangst, jagt og fiskeri der udgør mindst 50% af den samlede bruttoindkomst.

NB. I Grønland bruger man som oftest ordet fangst, ikke jagt. Ordet bruges mest om fangst på fisk og havpattedyr, men i Grønland inkluderer det også fangst på landpattedyr.

Lektion 6-8: Grønlandsk sælskind – Fælles fagligt fokusområde

Fokusområde: Sælskindets kulturelle og økonomiske betydning for mennesker i Grønland.

Se yderligere arbejdsspørgsmål i elevarket [Fælles fagligt fokusområde – Grønlandsk sælskind](#).

- Mere information om sælskind, sælskindshåndværk, Great Greenlands sælskindsdesigns, sælskindets kulturelle betydning og etiske overvejelser omkring sælskindsmarkedet er at finde i [baggrundsteksten](#) til Sælskindskasserne.

Så længe der har været mennesker i Grønland, så længe har man brugt sælskind. Great Greenland indhandler sælskind langs hele den grønlandske kyst, fra lokale fangere. Sælskindene transporteres til Qaqortoq i Sydgrønland. Her garves og eventuelt farves skindet. Udover forarbejdning af skind, producerer Great Greenland accessoires og beklædning i eget navn. Sælskindet er i dag et materiale, som mange designere efterspørger. Skindene bliver farvet, formet og syet, så de følger tidens trends. I Grønland er udviklingen særligt synlig, da mange i Grønland har en forkærlighed for sælskindet. Man møder derfor både smarte, unge kvinder i moderne design og stærke fangere i klassiske anorakker i samme bybillede.

Indhandlingssteder og fangst

I 2024 er der registreret 34 indhandlingssteder i Grønland. Dette antal kan svinge fra år til år. Det afhænger af den årlige service kontrakt der laves mellem Selvstyret og Great Greenland. Der anslås at der er registreret omkring 2500 erhvervsfangere i Grønland. Det tal er dog konstant svingende op og ned. Ud af disse erhvervsfangere er der omkring 600-1000 personer der indhandler sælskind til Great Greenland. Andre arbejder med andre fangsttyr og i fiskeriet. Ingen fangere er dog ansat af Great Greenland. De er selvstændige erhvervsdrivende. Fanger de sæler, kan de altid indhandle disse til Great Greenland, uanset om det er deres primære fangsttyr eller

ej. Kravet for at kunne indhandle sælskind er blot at man er registreret erhvervsfanger hos selvstyret.

Fangerne er medlem af en fangerforening og det er igennem dem der er en 'indhandlingsinstruks' som fangerne skal følge. Fangerne kan ses som 'akkord' arbejdere. De aflønnes pr. indhandlet skind. Prissætningen af skind er til forhandling med selvstyret hvert år og tilskrives den service kontrakt Great Greenland har med selvstyret.

Great Greenland, Selvstyret og fangerforeningerne aftaler gennem forhandlinger kvoten samt skind priser fra år til år. Det er en del af 'finansloven' hvert år i Grønland. Alle deres sælskind er bæredygtigt fremskaffet som en del af den grønlandske kvoteordning, som understøtter bæredygtig fangst og brug af sæl. Kvoten har ligget på omkring 30.100 sæler de seneste år. Great Greenland er stolte af at bidrage til en økonomi, der respekterer både naturen og lokalbefolkningen.

Sælskindets vej

Skindene transporteres til Great Greenlands fabrik (Qaqortoq) med skib året rundt fra syd- og vest Grønland. I vinterperioden transporteres skindene fra Østgrønland & Nordgrønland med helikopter til deres to større indhandlingscentre i Upernavik og Tasiilaq. Herfra samles skindene og sendes så til garveriet, når der igen er skibsforbindelse mellem nord og syd Grønland.

Fangeren flæns selv sælen, fjerner alt spæk og afleverer til indhandleren, som så opbevarer skind på frost eller saltet indtil skindene kan sendes til Qaqortoq i Syd.

Når skindene er færdiggørvede på fabrikken i Qaqortoq, sendes største delen til Danmark hvorfra alt Great Greenlands salg foregår. Dette gøres med skibsfragt. Fra Danmark videre ud til kunder og producenter er det kunden der selv vælger fragtmetode.

Bæredygtighedsovervejelser

Nuværende praksis: Great Greenland arbejder tæt sammen med de grønlandske myndigheder for at sikre, at sæljagten foregår inden for bæredygtige rammer. Dette betyder, at jagten er reguleret gennem kvoter, som er designet til at beskytte

sælbestanden og sikre, at den forvaltes ansvarligt. De samarbejder med lokale fangere, som bruger traditionelle jagtmetoder, der respekterer både dyrevelfærd og miljøet. Dette styrker også de lokale samfund økonomisk. De arbejder på at reducere brugen af skadelige kemikalier i deres garvnings- og produktionsprocesser. De stræber efter at anvende mere miljøvenlige alternativer, der ikke skader miljøet. De deltager i oplysningsevents, der fremmer forståelse for bæredygtig sæljagt og dens betydning for Grønlands kultur og økonomi. De stræber efter at være åbne omkring deres forsyningskæde, så deres kunder kan være sikre på, at de produkter, de køber, er fremstillet ansvarligt. De undersøger og investerer i forskning i nye bæredygtige teknologier, der kan forbedre deres produkters miljømæssige fodaftryk.

Fremtiden: Nyt rensningsanlæg skal installeres i deres garveri og sikre den reneste udvinding af spildevand fra garveriet til havet ved Qaqortoq. På sigt ønsker de at opnå en 100% Chrom-fri garvning. Ved at tage disse skridt sikrer de, at de bidrager til en mere bæredygtig og retfærdig fremtid for alle.

Lektion 9: Nationaldragten

Før kolonisering gik inuit i Grønland udelukkende med tøj lavet af skind. Man brugte typisk skind fra sæl, rensdyr og isbjørn. Både kvindedragten og mandedragten bestod af en pelsanorak, bukser og kamikker, men der var store forskelle på snittet på de to dragter. Mændenes dragt skulle kunne holde til at gå på fangst i mange timer på isen eller ro i kajak. De fleste kvinder gik hjemme på bopladsen og passede børn, lavede mad og syede i skind. Man udsmykkede tøjet ved at sy det i smukke mønstre eller ved at sy perler af ben og små fiskeryghvirvler på. Der var stor respekt forbundet med at være en dygtig syerske. I sidste ende kunne tøjets kvalitet afgøre forskellen på liv og død i det barske klima.

Da europæerne kom til Grønland i 1600- og 1700-tallet, havde de perler og stof med som de handlede med inuit med. Gradvist kom nye håndarbejdsteknikker til – strik, broderier og kniplinger. Med kristendommens udbredelse blev de kristne helligdage indført, og det forventedes at man klædte sig pænt på. Nationaldragten begyndte at ligne det man kender fra i dag.

Fra midten af 1800-tallet begyndte kvinderne at sy rækker af perler på dragterne, og det udviklede sig til den perlekrave som man kender fra den vestgrønlandske kvindedragt i dag.

Den første gang en person har nationaldragten på kan være som baby, ved barnedåben eller til sin 1-års fødselsdag. Mange børn har nationaldragt på på deres første skoledag.

Dragten bæres også ved konfirmationen, studentereksamen og afslutningen på en uddannelse. Senere i livet er der flere anledninger, såsom bryllup og sølvbryllup – også hvis man er vært for et. Og til julegudstjenesten.

Nationaldragten varierer i udseende efter hvor man kommer fra, hvor gammel man er, og om man er gift. De fleste kvinder får tre nationaldragter gennem deres liv: På første skoledag, til deres konfirmation og til deres bryllup.

I Østgrønland var kvindens dragt oprindeligt af skind, men i dag kan den enten syes i hvidt stof eller skind med røde bånd og rækker af påsyede glasperler i blå, rød og hvid. Desuden bærer kvinderne korte sælskindsbukser og samme kamikker som i Vestgrønland eller brune knælange kamikker. Om håndleddene har de håndledsvarmere som man i Grønland kalder muffedisser (på grønlandsk paffequitit [udtales baf-fe-gru-tit]). De er røde med hvide perler strikket ind i mønstret.

I området omkring Qaanaaq i Nordgrønland består mandens dragt af hvidt stof, isbjørneskindsbukser og kamikker af afhåret sælskind. Kvinderne har en ensfarvet anorak med bred, mønstret bort om livet, men sjældent perlekrave. Hertil bærer de helt korte rævepelsbukser i sort og hvid og skridtlange, stive, hvide kamikker af afhåret sælskind. Inden i kamikkerne er der såkaldte kamikstrømper af rensdyrpels med en kant af isbjørnepels der stikker ud foroven.

Både i Øst- og Vestgrønland klæder mændene sig i en hvid anorak med sorte bukser og sorte sko eller sorte kamikker med påsyet skindmosaik. Det kaldes avittat [udtales: avit-dæt]. Anorakken var oprindeligt sort, men i starten af 1900-tallet begyndte den at være hvid fordi det var billigere.

I nyere tid er det også blevet almindeligt med anorakken i flotte farver eller med farvet kant på hæften.

Den vestgrønlandske kvindedragt er den mest udbredte og detaljerede. Den består af mange enkeltdele:

- Krave med broderet kant
- Overdel i stof med påsyet perlekrave og perlemanchetter. De sorte dele er lavet i sælskind. En lyserød, rød eller lilla satinbluse med bånd fornedens bæres under perlekraven.

- Korte sælskindsbukser med skindmosaik foran.
- Kamikker af hvidt afhåret sælskind med skindmosaik, blomsterbroderier og hvide kniplinger på rød baggrund med en sort skindkant for oven. Kamikkerne kan også være lange røde eller sorte uden broderier og kniplinger.
- Røde muffedisser med hvide perler.